

А П Ъ С Н Ы

Ареспубликатә хьынтьқарратә усхэарта «Апснымедиа»

2023 ш. октиабр 11 № 65-66 (21.488)

Апсны Ахада Аслан Бжьаниа ипресс-конференция

Q-саатк инареиханы имоапысуан жьтаарамза 19 рзы еиҕкааз Аслан Бжьаниа ипресс-конференция.

Ахьынтьқарра Ахада, «аобиективтә тагылазаашьақәа ирыдхәаланы, акыр игьылтәау иусуратә график иахьканы, уажәапхьа ажурналистцәа рҕылар залмыршахеит» хәа азгәеитеит. Уи амассатә информатсия ахархәагақәа рхатарнақәа ажәа рҕеит аринахыс иареи дарей реиҕыларакәа еиҕа лас-сылассы ишымҕаҕахало.

Аслан Бжьаниа ааигәа имоапысуан Урыстәылатәи Афедерация Ахада Владимир Путини Урыстәылатәи Афедерация адәныкатәи аусқәа рминистр Серге Лаврови иареи реиҕыларакәа реи-хышаалақәа: атәылахьчаралшара, Ақәатәи ахаирбағәаза аартра, Аиааиреи Ахьыңшымеи Рымш азгәатарә, аинвалидцәеи итахаз ртаацәарақәаи ацхыраара рьтарә, апарт-отелькәа рьгылареи урт рзинтә шыҕеи, аонытқатәи аусқәа Рминистрра аусура, ауаапсыра афымцамч ала реиқәыршәара, Апсны Аидгылатә хьынтьқарра алалара аперспективақәа, аинвестицатә программа, аихамҕатә транзит, ухәа ирыдхәалоу ажурналистцәа рьтцаарақәа жәпақы ртак қәицеит.

***

«Ихаҕсыз ашықәс азы хара Апсны жәлар Рҕынцтәылатәи еибашьра аҕы Аиааира аҕара Амш 30-шықәса ахьцра азгәатаразы акомиссия аҕахцеит. Ари акомиссия аҕажәи быжьба еилатәара мҕаҕнагеит, уи аусура алтшәа шәара ижәбарц шәылшеит аусмҕаҕатәкәа шымҕаҕысыз ала. Иазгәатәтәуп, иазпхьагәатәз аусмҕаҕатәкәа рыхәтәк хазтоу ашықәс иалагзаны рынагзара шалыршахо. Иаазакны аусмҕаҕатәкәа рбиуцет 250 млн. маат иреихахеит», – иҕәеит Апсны жәлар Рҕынцтәылатәи еибашьра аҕы Аиааира аҕара Амш 30-шықәса ахьцреи Урыстәылатәи Афедерация ала Апсны Ахьынтьқарра ахьыңшымеи азхатара Калеижьтеи 15-шықәса атреи разгәатарә иаз-

кыз аныхәатә усмҕаҕатәкәа рьзбахә дазаатгыло Ахьынтьқарра Ахада Аслан Бжьаниа.

Аиубилеитә рьцхәкәа раламталазы аобиекткәа жәпақы рҕы аиташьақәырғыларатә усурақәа мҕаҕан. Урт рхьцхьазараҕы иҕоуп итахаз рбақәкәа рреконструкция, Цлоу, Азҕыбжьа, Маркәыла, Кындыҕ ақытәкәа рҕы аибашьцәа рбақәкәа реиҕашьақәырғыларә, Ешыра ақытан аибашьцәа рбака аргыларә. Ақытәкәа Хәап, Жәандәрыпш иҕоу абақәкәа реиҕашьақәырғыларә макьаназы ихьркәшазам.

Иазпхьагәатәз аусурақәа раҕырак нагзоуп, иҕоуп ахьркәшарахь инеихьоуҕы. Аиааиреи Ахьыңшымеи Рымшыхәа азгәатарәан Апсны иаҕаит 800-оык инареиханы Нхьц Кавказынтәи асасцәа. Урт рхьцхьазараҕы иҕоуп хатәгәаҕарала еибашьуаз ртаацәа. Фымчыбж ирылагзаны дара ара икан. Апсшьара аума, аби-леткәа раахәароума, аекскурсияқәаи аныхәатә усмҕаҕатәкәаи, ркрыфарей, ухәа ирыдхәалаз ахарц зегы хбиуцет акынтәи акөын. Аныхәатә усмҕаҕатәкәа рахь ааҕхьара рьтан Тьркәтәыла, Иордания, Ливан, ухәа атәылақәа ркынтәи ахәаанырцәтәи аҕсуа диаспора ахатарнақәа – хәа азгәеитеит атәыла Ахада.

Атәылахьчара Аминистрра иазоужьын 130 млн. маат инареиханы. «Шәара ижәбон, апарат аан аратә техника ҕыц шыиасуаз. Уи ГАЗ-66 абазала иқатдоу, «Садко» хәа изыштыоу, зиасралшара ргәҕәоу жәа-машынок роуп, иара убас 20 ркынза егырт амашынақәа. Апарат авиациатә хәтә хара хара-хаиртә Мчрақәа иреиуоу аҕәипрыҕақәаи ахаир-планшәарыцақәа Л-39 рыла ар-баратә қәгыларакәа нагзан. Арт апырратә аппараткәа ртагылазаашьа иахәтоу аҕазараҕы инаган. Иахәтоу аиташьақәырғыларатә усурақәа мҕаҕан, уажәштыа уи зегы ххьынтьқарра ахьчаралшара аргәҕәара азы аус ауеит». Иара убас, Апснытәи ахьынтьқарратә телерадиоилахьыра азы иҕыцу

амаруақәа аахәан, афотоальбом «Аиааира» аитатыжьра алыршан, Урыстәылатәи Афедерация ала Апсны Ахьынтьқарра ахьыңшымеи азхатара Калеижьтеи 15-шықәса атра иазкны афотоальбомгы тыжьын. Ақәа ақалақь, Ахьз-Апша апарк аҕы аратә еиҕабацәа Владимир Ғаргы-иҕа Аршбей Гиви Камыгә-иҕа Агрбей Мушьни Хәымса-иҕа Хәартцкьиеи рбақәкәа ықәырғылан.

Итахаз ртаацәа 20-20 нызыкь маат ркынза иназо зныктәи аҕаратә цхыраара рьтан, иара убас Аҕынцтәылатәи еибашьра ахәса-аветеранцәеи аинвалидцәеи рыцпхьазара ирышәан 10 нызыкь маат. «Хара уи азы аусшәкәи еиқәхаршәеит, атәыла аналхгара ақәцара ыҕоуп, иаиуа ашықәс инаркны хазы игоу акатегорикақәа иреиуоу, I, II, III аҕыц иацнакуа атәанчаҕәа-аинвалидцәа, зыпстазаара иалтцхьоу аибашьра аинвалидцәа ртаацәа, Аҕынцтәылатәи еибашьраҕы итахаз ртаацәа ртәанчахәкәа 2 нызыкь маат рыла аштыхра азы аҕаратә хархәагақәа хәцшауеит», – иҕәеит Ахьынтьқарра Ахада.

Иаазакны атәанчахәкәаи асоциалтә шәатәкәаи рьштыхра иацанакәеит 5174-оык ркынза. Иарбоу ахьықәкәа рзы абиуцет аҕынтәи иазоужьхит 125 млн. 128 ныз. маат Ашәатәкәа ршәара иалагоит ажьырныхәамза 1, 2024 шықәса инаркны.

***

Очамчыратәи амшынтә бағәаза аҕы Урыстәылатәи Афедерация Арра-мшынтә Флот аҕбақәа рбаза ашьақәырғыларә Апсны аинтерескәа ирықәшәоит – хәа ахәамта қәицеит Ахьынтьқарра Ахада апресс-конференция аҕы. Уи «Апсны аналхгара атәыла ахьчаралшара аргәҕәара ахьыҕыштыра ду аҕаҕоит» хәа инацшыны иазгәеитеит. «Уи азы аҕаратә хархәагақәа маҕымкәа иаҕахуп, хара уи аҕшаара хәа-захшәоит. Хара хзы адгыларә хазто атәыла иааннакыло апозиция акыр аангоит, убри аҕнытә иареи хәреи иаку хьрхартәла аус аауеит. Арт азцаарақәа ххьынтьқаррабжьаратәи аимадарақәа рымшхәапшәтә зцаарақәаны иҕоуп. Хара уи есымша хәзәлымхауп», – хәа азгәеитеит Ахьынтьқарра Ахада.

Аслан Бжьаниа иажәкәа рыла, ашәартадара азцаарақәа уажәапхьаҕы зегы реиҕа иахәдоу атәкы амань икан, иара уажәгы, адунеи аибашьра ду азы ашәартара иантагылоу аамтазы, урт еиҕаҕы ртакы еизхауеит. «Иахьа Урыстәылатәи Афедерация Арра-мшынтә Флот абаза ашьақәырғыларазы адгыл азоужьра иазкны ақәцара тыжьуп. Еиҕа инартбааны аиқәшахатра алацәажәара ахәтәны исыпхьазом. Аратә шәартадара азцаарақәа – уи ус иаартны, зегынцьара узлацәажәар қало зцаарақәазам», – иҕәеит.

(Алҕарта 2-тәи ад.)

Апсны Ахада Иусцқакәа рыла

Апсны Ахьынтьқарра Ахада Иусцқала Кәыцниа Лев Контантин-иҕа Урыстәылатәи Афедерация арегион ҕыцкәа (Донецктәи Жәлар р-Республика, Лугансктәи Жәлар р-Республика, Запорожиятәи Херсонтәи аобласткәа) аус рьцуразы Апсны Ахьынтьқарра Ахада Ихатарнак чыдас дқатдоуп.

Апсны Ахьынтьқарра Ахада Иусцқала Хәытаба Баҕрат Рашь-иҕа Ааигәа Мрагыларатәи атәылақәа аус рьцуразы Апсны Ахьынтьқарра ахатарнак чыдас дқатдоуп.

Аусцқакәа анапы рьтцаоуп 2023 шықәса октиабр 19-20 рзы.

Аенергетика азцаарақәа ирылацәажәеит

Апсны аҕыза-министр Александр Анқәаб аҕыза-министр ихатыпуаҕ, аэкономика аминистр Кристина Озгани Ареспубликатә Унитартә Наплакы «Амшынеиқәафымцамч» аналхҕаҕы Темыр Цьынцьали алархәны аилатәара мҕаҕигеит.

Аилатәара аҕы еиуеиҕшым азцаарақәа ирыхәапшит, ахәтакахьала ахархәара хәсабырбатә приборкәа рьшьяқәырғыларә, ахархәара зауз афымцамч азы ашәахтәкәа реизгара иара убас Ареспубликатә Унитартә Наплакы «Амшынеиқәафымцамч» иазиуа азынтәи аамтахәтә иахьынза-зықатдоу, ухәа азцаарақәа жәпақы шьтырхит.

АУН «Амшынеиқәафымцамч» аналхҕаҕы Темыр Цьынцьал иқәырғылоу ахьдцәкәа рынагзара шымҕаҕсуа атәи дазаатгыло иазгәеитеит иара убас афымцацәахәкәа изаамтаньтәиу ахьылацшра рьтарей реиҕашьақәырғыларей рзы ихымпадатәиу амаҕәахәкәаи ичыдоу атехникеи разымхара шыҕоу. Урт зегы рьхәпса азеипш еицдальц 500 млн. маат ркынза иназоит. Аидыларә аихьшаалақәа қатдо, Александр Анқәаб ичыдоу атехникеи ихымпадатәиу амаҕәахәкәаи рсия, иара убас урт раахәаразы иҕоу ахьцхьыртәкәа рзы ажәалагалақәа еиқәыршәаны иаарласны ирыдыргаларц адца қәицеит.

Урыстәылеи Апсни рзакәанццара аишьашәаларазы

Апсни Урыстәылеи рзакәанццара аишьашәалара апрограма ахәаақәа иртагзаны ирыдыркыло аорма-зинтә шәкәынцәкәаи имҕаҕырго аусмҕаҕатәкәа зегы аҕ-хьынтьқаррак рьбжьара аекономикатә, агуманитартә, аинфраструктуратә усеицура аҕиара иацхрауеит. Абасала аҕ-хьынтьқаррак рзакәанццарақәа реишьашәалара ашьаҕала Урыстәылеи Апсни ирзеипшу асоциал-экономикатә цакыра ашьақәырғыларә апрограма анагзара иазкны жьтаарамза 17 рзы, Урыстәылатәи Афедерация аекономикатә ҕиара Аминистрра аҕы имҕаҕысыз аусуратә гыҕ аилатәараҕы иҕәаанагара иҕәеит Урыстәыла аекономикатә ҕиара аминистр ихатыпуаҕ Дмитри Вольвач.

Аусуратә гыҕ ацхантәаҕәаны иҕоуп Урыстәыла аекономикатә ҕиара аминистр ихатыпуаҕ Дмитри Вольвач Апсны аҕыза-министр ихатыпуаҕ, аекономика аминистр Кристина Озган.

Дмитри Вольвач иажәкәа рыла, «арт аусмҕаҕатәкәа аинтеграциатә проекткәа рацәаны рынагзареи хтәылақәа ринвестициатә потенциал аштыхраи алдыршоит».

Аидыларә аҕы уи алахьылацәа апрограма анагзара аихьшаалақәа қартцеит, иара убас ирылацәажәеит уи анагзара иадхәалоу актуалра злоу азцаарақәа жәпақы – обаны иҕоу ашәахтәкәццара, ахазылхратә усеиҕәара, асоциалтәи абанктәи усхккәа русмҕаҕара аиҕәара, ухәа ирыдхәалоу азцаарақәа.

«Хазтоу ашықәс – хтәылақәа рзакәанццарақәа реишьашәалара азы аусмҕаҕатәкәа анххаркәшо ауп, – хәа азгәеитеит аминистр ихатыпуаҕ. Апрофильтә хьылацшыртәкәа апрограма апункткәа рынагзара иазкны активла, аакоординация змоу аусура анагзара иацырдоит. Иазпхьагәатәз аусмҕаҕатәкәа реиҕарак иахьызы рынагзара алыршоуп, урт раҕырак ахьркәшаратә стадиакынза иназахьеит».

(Алҕарта 2-тәи ад.)

(Алгарта)

«Атөйла анапхгара Ахақейтра Аштағы игылоу иблү аминистрцаа Рхеилак қыхьатөи ахыбра ала изеипшразаалак азбамта рыдыркылаанза Ақаа ауааңсыра ирызцаауеит»

хәа апресс-конференцияғөи адырра Қайтеит Ахәынтьқарра Ахада Аслан Бжъаниа ари азцаара дазаатгыло. Ахәынтьқарра Ахада иажәақәа рыла, «Ахақейтра Аштағы игылоу анапхгарага хыбрақәа ркомплекс айтәшәқыргыларә азы 6-миллиард

маат инарзынаңшуа иааххашт. Уи еипш апара ахәынтьқаррағөи иказам. Насгы ахәынтьқарра ас еипш идуу ахыбрағөи рыртәарағөи хымпадатәны икам». Аңсны аминистрцаа Рхеилак қыхьатөи ахыбра атыпдан афункционала змоу акомплекс аргыларә иазфөлымхау аинвесторцаа ыкоуп. Уи ахәтәк асааиртәтә номерқәа ирзоужьхо аофистә хыбраны икалар әуеит- ихәеит атөйла Ахада.

«Цыбыргны исхәар сьлшоит, ацәгаршра иашьтоу цьоуқы-цьоуқы ишырхәо еипш ақөымкәа, уақа изеипшразаалак аказино шықамло. Аха макьаназы иарбоу ахыбразы изеипшразаалак азбамта рыдрымкылазацт. Азбамта адкыларә калаанза хара ауаажәларра хрәзцаауеит, жәахәарада урт ргаанагара хәсаб азухоит», - хәа дағезныкгы инатшьны иазгөеитөит Аслан Бжъаниа

Уи, иара убас, еизаз иргәалаиршәеит иуашәшөйроу амардуантә бжәашшарақәеи қыхьатөи алифтқәа ршахтақәеи ахыыкоу зыхәтәк бгахьхо ахыбра ағы атыхәтәнтәи 10-15 шықәса рыла ақыр ихантоу ацәгьоурақәа шықалахьоу.

Урыстәйлеи Аңсни

рзакәанццара ишьяшәаларазы

(Алгарта)

Ахәтақәхьала, Аңсны ағыза-министр ихәтыпуаф, аэкономика аминистр Кристина Озган, азакәанццарақәа реишьяшәалара апрограма ахәаақәа ирғазаны ахылаңшыртәқәа инарызго аусура ипреценденттәу аказшьа рымоуп хәа инатшьны иазгәалтөит.

«Урыстәйлатөи Аңсни Ахәынтьқарреи аорма-зинтә хырхартә аганахьала русеицура хәамтазтөи атоурых ағы мехакы тбаала аусура мөаңгоуп. Ари аусура ххәынтьқаррақәа рыбжъара еиҗа алтцшәа злоу аекон-

микатә, аинвестициатә, агуманитартә усеицура аҗиара иаңхрауеит», - лхәеит лара. Аилатәара ахыркәшамтаз аганқәа Урыстәйлеи Аңсни рхәынтьқарратә усбартақәа русура активизация азуреи апрограма ихәдоу аусмөаңгәтәқәа 2023 шықәса иалагзаны рхыркәшарөи ирызкны азбамтақәа рыдыркылеит.

Аә-хәынтьқаррак Рхадақәа рнапнцәқәа рыла ахәынтьқаррақәа рзакәанццарақәа реишьяшәалара иазку аусура хәцыркын 2021 шықәсазы. Иарбоу аамта иалагзаны Урыстәйлеи Аңсни аә-хәынтьқаррак ренергетика, ршәахәтәқцтаратә усеиҗкаара, ринвестициатөи рбанктөи усура, асоциалтә бгацсара, атәанчахьәтә еиқөыршәара реипш икоу ихәдоу аусхккәа рғы аусеицура атышәынтәалара алыршахеит.

Аилатәара иалахьын ашәылак иртәу ацьатә еиқөыршәара, аиустичия, адәныкатөи аусқәа, аөнүцкәтөи аусқәа, агәабзиарахьчара, афинанскәа, ахәаахәтра Рминистррақәа, Ахазалхратә мацзура, Урыстәйла арра-техникатә усеицуразы Афедералтә Мацзура, Урыстәйла аекспорттөи атехникатөи хылаңшыртәы Афедералтә Мацзура, Урыстәйла Абанк ухәа аусбартақәа рхәтарнақәа.

Владимир Путин аибашьра аветеранцәа дрыдныхәалеит

Аңсны икоу Урыстәйлатөи Ацхаражәартөи, Ақәа ақалақь ағы икоу «Москва Аәни» русуоцәеи Урыстәйлатөи аидгылууа реиҗкаарақәа рнапхгаоцәеи 1941 - 1945 шш. Ацынцьтөйлатөи еибашьра Дузза аветеранцәа, Кавказ ахақейтөразы аидыслара иалахьыз - Нонна Дорофеева, Ар-

икалеит. Ускан Ацынцьтөйлатөи еибашьра Дузза аилашымтаз Кавказ ашьхеибаркыра Хада Аңснытөи атцакырағөи анемец архәтқәа аанкылахеит. Асовет архәтқәа хәцөнымырха инарызгаз аҗагыларә иабзоураны, аға иаанкыларөи, уимоу шьтахька ихьацарөи аға игәтәкқәа рыцхьыркәкәарөи

карцеит. Урт иара убас Аңсны икоу Урыстәйла Ацхаражәарта, Ақәа икоу «Москва Аәни», Урыстәйлатөи аидгылууа реиҗкаарақәеи есымша аветеранцәа ацхыраара шырто, фыц игылаз абицарақәа ркынтөи ироула ахшыөзышьтра гәахәара дула ишырдыркыло, насгы урт Ацынцьтөйлатөи аибашьра Дузза атоурых ахыргәалашәо дара рзы ақырза шаанаго азгәартөит.

Жьтаарамза 9, 2023 шықәса рзы Ацынцьтөйлатөи еибашьра Ду аан реиҗа ишьаартөйраз, ацстбарақәа зцыз, аамта рақәа згаз Кавказ азы аибашьрағөи Аиааира 80-шықәса ахытцит. Ари адунеизегьтөи атоурых ағы ақырза тцзакуа рыцхьны икоуп, избан ақазар ускан Кавказ ашьхеибаркыра Хада Аңснытөи атцакыра ағы анемец архәтқәа аанкылахеит. Ари ахтыс шьатас иазыкалеит аанкыларә зқөымыз, атөйла анемец-фашисттә мпыцхалыоцәа ркынтөи ахақейтөразы цхьацаратөи аоперация.

Аңсны ауаажәлар 55 нызкьөык инареиҗаны Ацынцьтөйлатөи еибашьра иалахьын, урт рыкнытә 17 нызкьөык зыхнымхәит, 22-өык Асовет Еидгыла Афьрхәцәа хәа ахьз рыхцоуп, хөык Ахьз-Аңша аорденқәа аә-өазарак ранашьахеит.

Урыстәйлатөи Афедерация Ахада Владимир Путин «Урыстәйла агәалашәаратә рыцхәкәеи арратә ахьз-аңша амшқәеи рзы» «Афедералтә Закәан ахәтәц 1 аитқарақәа ралагалара азы Афедералтә Закәан инапы ацаидөит. Уи инақөыршәаны, жьтаарамза 9 Асовет архәтқәа рыла Кавказ ахақейтөразы имөаңгәз арратә операция (1943 шықәсазы) ағы анемец-фашисттә архәтқәа рыкәхра Иамшны ирылаҳәахеит.

даваст Сельвиан, Екатерина Синиавскаиа, иара убас Сталинградтөи Курсктөи аидысларақәа ирылаҳьыз Валентина Шульгина иртааны Урыстәйлатөи Афедерация Ахада Владимир Путин икынтөи адныхәаларатә телеграммақәеи ашәтқәеи рнапы иадыркит.

«Кавказ анемец-фашисттә архәтқәа ркынтөи ахақейтөра 80-шықәса ахытра шөыдыснхәәлоит. Ари мехакы тбаала имөаңгысуаз аиааирагаратә арратә операция ахыркәшара - ақыр тцзакуа, цхьақәтөи аҗөипш зцапоз хтысны

алыршахеит. Шәара, Афьрхәцәа иашәқәа! Итәбуп хәа шәасхәарц стахуп ускан иашәырцшыз агөымшәарөи ацсадгьыл ахь абзиабарөи рзы. Гөык-цсыкала ишәезеиҗьасшьөит агәабзиарөи аманшәаларөи ашықәснцыра дуи», - хәа азгәәтоуп Урыстәйла Ахада икаитцаз адныхәаларатә телеграмма атөкст акны.

Аветеранцәа Урыстәйла Ахада Владимир Путин рганахьала есымша иааирцшуа агәцаракрөи ахшыөзышьтреи рзы дара рыхьзала итәбуп хәа иархәарц азы ахәара

Апресс-конференция

Октябрь 23 рзы Аңсны аҗагылазаашьа чыдақәа рзы аминистр Урыстәйла арегион фыцқәа аус рыцуразы ахатарнак чыда Лев Көыцниөи Аңсны адәныкатөи аусқәа рминистр ихәтыпуаф Иракли Тьжәбеи амассатә информация аусуаоцәа алархәны апресс-конференция мөаңгыргөит.

Апресс-конференция аартуа Аңсны адөныкатөи аусқәа рминистр ихәтыпуаф Иракли Тьжәбеи ажурналистцәа индырдырит, ааигәа Аңсны Ахада Аслан Бжъаниа инапы тцаидөыз Аусцқа инақөыршәаны Аңсны аҗагылазаашьа чыдақәа рминистр Лев Көыцниа Урыстәйла арегион фыцқәа аус рыцуразы ахатарнак чыдаз шықатцыз. Урт рахь иацанакуөит Донецктөи, Лугансктөи, Запорожтөи, Херсонтөи ареспубликақәа. Иазгөеитөит убасгы, Аңсны Ахәынтьқарреи хыхь зызбахә хәоу ареспубликақәеи аимадара бзиа шрыбжьоу. Аңсны аҗагылазаашьа чыдақәа рминистр инапхгарала изныкымкәа агуманитартә цхыраарақәа шрызнарғахьоу уахь.

Анаөс, Лев Көыцниа итәбуп хәа ахиҳәаит Аңсны Ахада Аслан Бжъаниа иуськала идитцаз аматуразы. Дазаатгылеит Аңсны Донбасс агуманитартә цхыраара шазыканатцәо 2014 шықәса раахижьтөи. Жә-шықәса инарзынаңшуа имөаңгоу аусмөаңгәтәқәа даара ишырацоу. Иазгөеитөит, аибашьра ахьцоз арегионқәа ркынтә, рапхьатөи амшқәа рзы ахцәацәа анааргоз Украина атөйлауашәкәы шрымазгы, Урыстәйла ацхыраарала ахәаа ишахыгаз. Февраль мза 2022 шықәсазы Аңсныка иааган Лугансктөи Жәлар Рреспублика акынтә - 55-өык, Донецктөи Жәлар Рреспублика акынтә - 77-өык. Агуманитартә цхыраара рытан Лугансктөи Донецктөи Ареспубликақәа руааңсыра, матәала, фатөйла, зыла. Зынзаск еизакны иугозар зегьы 60 тонна аидара Калон. Декабр мзасы Аңсны Ахада идцала Лугансктөи, Донецктөи, Запорожтөи, Херсонтөи Ареспубликақәа рахь иштын 120 тонна ацитрустә шөыркәа.

Иазгәатәтөуп, Аңсныка иаагаз ахцәацәа фатөйла, шьтацартала, усуратыпәла ишеикөыршәаз. Иара убас, иазгөеитөит уахь лассы-лассы ишцало Аңсны Жәлар Реизара адепутатцәа, уақа аипыларакәа шымөаңгырго. Рапхьазакөны Ашықәс Фыц аламталаз Донецктөи Лугансктөи ареспубликақәа рахь инөит амандарина рыманы, ахәынтьқарратә ақәашаратә ансамбль «Кавказ» рыцны. Иазгөеитөит ускан икацаз ацхыраара дара рзы даара ақырза шацанакуа ишгөышьтыхгаз.

Иара убасгы, аҗагылазаашьа чыдақәа рминистр Лев Көцниа ихантәөфрала Аңснынтә ацхыраара қатан аинтернационалтә батальон «Пиатнашка» азы 20 тонна иназынаңшуа аидара.

Аңсны атөйлауаа злахәу аинтернационалтә батальон «Пиатнашка» жәаөык инареиҗаны аибашьра ацәахәағы иҗахәхеит.

Стелла САҚАНИЯ

Ақытанхамөа Аминистрра аконкурс рыланахәеит

Аңсны ақытанхамөа Аминистрра ақытанхамөатә аалыц атыжьыразы ақытанхамөатә тауарқәеи ашнытә цстәқәеи раахәаразы аилазарақәа рылахәхаразы иаарту аконкурс алахәхара азы аацхьара қанатцөит.

Ахәтақәхьала излацәаәжө атыжьра аиҗкаарөи ақытанхамөатә аалыц аус адуларөи рзы ичыдоу аиқөыршәагақәеи аматериал-техникатә хархәагақәеи роуп:

- ақытанхамөатә объектқәа рзы итәылатцоу ател, аихыршықәа, аргыларатә маҗәахәқәа;

- арпхәгатә каркасқәа, урт рышәақыргыларазы рхы иадырхәо аматериалқәа;

- арахә, ашнытә псаатә, ацсыз, ақашәа;

- аандақәа рыкызы атәөанқәа;

- ацөықәбартә зықәтәара асистемақәеи урт рыцсаҗа хәтәқәеи;

- аминералтә рцөыгақәа;

- ақытанхамөа аалыц аарыхра, атыжьра аиҗкааразы рхы иадырхәо аинвентари атауарқәеи;

- аргыларә-еиқөыршәаратөи аветеринартөи агротехникатөи усурақәа рымөаңгара.

Аконкурс алахәхаразы азыхәамтақәа рыдыркылаөит жьтаарамза 27-нза, 2023 шықәса.

ОКТИАБР 27 – АҢСУА БЫЗШӘА ИАМШУП

Омар БЕИГӘАА

АҢСЫШӘА

Аңсышәа аипшы бызшәа кәза
Дгьылтәылангы ианым.
Уи назаны иызыруа
Изаламхәара каларым.
Иалаичаңаз ажәаукгы
Иазказау изы тәымхарым,
Имаҳаңзаргы иыниахалакь
Изымдыркәа даанхарым.

Аңсыуа жәлар атәым тәылақәа
Иыпсақаны ирылаңсауп,
Еишәеи еижәреи зеибамбауа,
Иеизынхыуа иеизрыңсауп,
Тәым ажәала раңсшәақәа
Еицәыхазхар ирыңсауп...

Гәребагареи, еицхыраареи,
Еибаазареи рыбжәлааит,
Даусы ртәылеи рхатәышьеи
Рықәйтәара разалааит!

Баграт ШЫНҚӘБА

Аңсны жәлар рпоет

***

Ашьа зыхәиңш ахьхәа-хьхәақәа,
Аңсшәа бзиа избоит сара.
Иамазамкәа хьхәаңақәа,
Икәықлааит Аңсыра!

(Ароман «Ағәтә уаа» айнытә)

АХАТӘЫ БЫЗШӘА ЦӘАЖӘОИТ

Ахаангы ус ауп, сәахәы тәсыжәуам,
Гәғшақәа ишышәу хайрк ибауам!
Зкы шықәсақәа срымадоуп, срыкәрыжәуам.
Изрыжәу кәмоуп бзанцькь сәагәуам!

Цла қәк ақәңан цыс тьфрак сьхшәәзшәә,
Анаатә сымтәрс сагоушәа ськаны,
Машәыршақә Аңсныка саанагәзшәә
Уи нахысгы саанхәзшәә ссасны...

Адгьыл иадырхарц рыбжы снахырцәа,
Абас гәғшақә цьоукы сеимдырххоит.
Аха идыруп, мыцхәықәла, мцахәыцәа,
Ашәи ишытоуп, ихы дағахоит!

Хаи, цьушьтәт, ма сыңшзара рбахьндәз,
Игәыргәан сиеиңшныршьалоит аңсхы.
Ма ахьхәақәа сыбжы хаа аҳахьндәз,
Ишыртәху иадыркшоит стәурых.

Аңсынтәыла ауп сара сымра ахьгылаз,
Ара сшықәғәаңоз – разкыла избан.
Саңәнымхартә амған ахәрақәа иснылаз,
Урт ршәахстақәа гәартәзом, избан?

Сыбжы нахықәуан ашьа қазара,
Илңха сәхәон Ажәеиңш – Жәеиңшырқан.
Абәа зыртәоз нахьхы Башкаңсарә,
Исхықәауан, дара рзы сымран!

Иагараан сшьа ныхтәалахьан – азы-мшын,
Аха сыбжы акәын аиааирашәа зхәоз.
Нарцьхьоу сыбжәла сымш, сытцых имшын,
Гәында шеишеи дымтәрс данааигоз.

Абрыскьыл ишытәз аҳапы иантала,
Сыбжәала фыртуан, ихьыз хәаны,
Анарт тәуба иуит сиашәхәарала,
Ақәабгы хытц, агәарахәа ишны.

Исхәарызеи хәа атырцьманцәа ськәшон,
Диоскуриа анеибгәз анкьаза зны.
Аңсымтәқәа цәырцуан, ацәгәара дыршон,
Дара аңшәымаңәан, сара ссасны!

Арха, абна, абааж хьгәеара,
Амшын иазцо хзиасқәа еивас,
Зегьы ирыласоуп сдәк еибаркыра,
Са сылоуп излацәажәо бызшәас!

Дышпарыңсау зашьа итәшыцьыз,
Ныңнәтә тәамбашәа згәыла изыңшуа!
Уафреи ламыси зегьы-зегьы зцәызыз
Иаарласны ифьцәоит амра ихашуа!

Мушьни ЛАШӘРИА

Аңсны жәлар рпоет

ХАБЛАГӘ – ХЫЗШӘА

...Хаблагә-Хызышәа
Аңсынтәыла зыхьызоз,
Аңсуаа хашта итаңхоз имраны,
Абиңарақәа рыңсәазаара зкәырцоз,

«Абызшәа зегьы раңхәа игылоуп, уи зегьы аїанакуеит»

Дырымт ГӘЛИА

Аңсны жәлар рпоет

Уа ахәрыбгыц хәыч ахьтырхуаз,
ухьаңаңаны уныңарцсон,
Зыдгьыл гәкыа зыңсшьартахоз,
улабжыш наикәыңсон.
...Гәақ ажәабжы иамырхәыцьыз, ианаамтоугь
дызгәыргәазом,
Зан лкыкахш мап ацәызкуа, цсәта шәкәакәа
изылңхәзом.
Хәыштәарақ уарцхом уагәтәсыр –
иузыраззар, уашәахәуп!
Аетә қәңа угәра ргазар, урт рымазагы
уалахәуп!

Аццышә иалтцыз сбызшәа рыңха –
сжәйтәи сәтәи реиңшыртә,
Ашьа иалгоу сбызшәа нага, –
сгәи сыңси зегь реикәшәартә.
Сдунеи фыха, сыхьзырхәага,
сышьыжь лаша, сдаракәыц,
Шәауардыншәа сума унеила, аамтә
еикәшара саламзырц!

Витали АМАРШЬАН

Аңсны жәлар рпоет

СБЫЗШӘА

Бзиа ушңазбо, сыңсықәара,
Бзиа ушңазбо, о, сбызшәа!
Уара исүтоит амч-алшара,
Уара ула еисуеит сшьа.

Уара уансыгха – адунеи збашам,
Са срыңхәахоит, сеибахоит.
Сгәи итоу тәган исыңхәашам,
Ихәхә хьшәашәан уа итәхоит!

Алыкьса ЦЬОНУА

АХАТӘЫ БЫЗШӘА

Уеацәхьоумкын, уарбанзаалакь,
Ухатәы бызшәа ахәара.
Уацәыңхамшьан, ианакәзаалакь,
Уиала убжы аргара.

‘Еак уцаанза, уарбанзаалакь,
Ухатәы бызшәа цә,
Убриала цхьака ишулшо
Ашьафә кәца!

Убриала угара кәзцаз
Уабду игәы нағза,
Убриала угарашәа зхәаз
Уанду лгәы кәца!

Урт адунеи ианаңырцуа
Рышәтамта азырха,
Хатәы бызшәала, рхан иауырсуа,
Ахәхәфә хәоук аңца!

Уңсы штоу ухатәы бызшәа
Аңсра анахьза,
Ухатәы бызшәа тәымушәа
Уара угәы анаңәца –
Убасқан ауп быжырабыжьтәә
Ухәтәжә уанца!

Иван ТАРБА

СБЫЗШӘА

Абжы ссир ахоуп ахьхәақәа,
Сышхәкәа ркынтәи илашәуп,
Иныжыны бызшәак ахь сызхәауам,
Са зыңхәа имариоуп, иласуп.

Иаралоуп усгы сышхәыцуа,
Сгәи итәскуа аанмыжкәа изхәо.
Сбызшәа ссир – амбатәкәа зхытца,
Абжыцкәа еицамкуа изхоу.

Сабацәа ршьала изрыжәу,
Санацәа ргәала ирңхоу,
Аңсуа иеиңш аамтәфә иеыжәу,
Аңсуаа ирыхьзыра ирхоу.

Аамтәқәа ирылго, еидкылан,
Сыжәлар иахьанза иазгаз,
Аңсшәа хазына – иағылан
Аңсуаа рыгәтыхәжәа зхәаз!

Агәақ бжызы акәхап изырхәоз
Даараза ицәгәоушәа аңара.
Аңсуа дацәшәоназ дыңсыр хәа
Далаңсны икгәышьан иара!

Ирзымгеит аңсуа иаиңыхны,
Иңоуп ишықәк уи иңны,
Иааигеит бирақтас ишытыхны,
Ихеигалт иахьа иҳаракны!

Сбызшәа хазына, зда схәартам,
Са исыцьыз, насыңны исыниаз,
Сгәи амаза хтыгас иансырта –
Хәицрымшәо назаза хәимаз!..

Гьаргь ГӘЫБЛИА

ХАТӘЫ БЫЗШӘА

Ан лкыкахш еиңш,
Ххәыцаахыс хкыышә икәку,
Хаблақәа хызыт, изырлашо ххәфә,
Уара хулхәдан хқалар хәхәағоз абыкәу,
Ускан уххәза узақышамызт хгәәфә.

Уара уоуп Абрыскьыл ибзарзы харазкыз,
Сасрыкәа хәца ихьз тьызгаз, еикәзырхаз,
Гәында-ңшза лсахьа хгәтәфә ицьзхыз,
Алакә ссир ажәәа азтәз, цыс иахаз.

Шәа гәазырхәган уцәырцуан зны ачарафә,
Ныхәаңхызыны – иангылоз аңатхкәа кны.
Аңу-ңуҳәа угон зынгы аңх лашьцарафә,
Мытәкәманы аккәхәа угон аңсракны.

Зытәфәаншьап азырсыз игәыргәара уалан,
Ихтәазгы уа уакәын, изгәылакыз иуаз.
Аңсадгьыл уқәшәуан хәкитратә ашәала,
Зынгы, ааңхәарак еиңш,
Хәшхәарафә умгауаз.

Уара уда ихырхәгам аңсуа инхара,
Уара уда илахәыкым уи ифәра.
Уара уницу, игәы иамтәом аңхара,
Ифәаңх-фәабзуеит игәара, ихәыштәара.

Уара уоуп иетәәхә змыркәто,
Игәашәамх зырцьбаро, икәзцо итдари.
Ацәгәа-абзиа гәазто, ахы азто,
Агәтәкы змырзуа, инахо аңсынтдари.

Хгәы уздууп, уқәнахшәом иахьа акала,
Ахьхәхәа урылыфәуеит абызшәақәа.

Мушьни МИКАИА

АҢСШӘА

Ашьа шыанца мышкызны инафьтшәаз,
Аңсуа ибызшәа зи-мцеи ирцәынхаз.
Ахра инафәлашеит ааңны мшыказ,
Цсраңынзәа аңсуа хәца ифәахы изырхәаз.

Ага иабцъар еибазмыргаз аңсшәа,
Ахрагы дафәнахит, ахра иафәахаз.
Аңсуа хәца аңсышәала ихәеит ахәрашәа,
Аңсшәа кәалзы фәацоуп сыжәлар иртынхаз.

Аңсшәа амаңаңш ашхам афәнахьеит,
Аңсшәа азхьамцш ахәарахәа изыршыз.
Аңсшәа ага цәгәа ихәәтәа ихнахьеит,
Амаңәаз ахы итаңалан, ар еикәазырхәыз.

Аңсшәа, аңсуа иламыс гәашәамхыс иацоу,
Изырцшзо, изырцәоу ан мыжда луаз.
Аңсшәа, дасу зегь анасың рызто,
Дасу иахьрыхьуаз рыхәрақәа зыргәаз.

Сара саңсшәа знымаало адунеи
акгы ықазам,
Иалымшогы егыкәзам аңсуа ибызшәа.
Аңсуа аңсуа ибызшәа ееила идырузар,
Уи адунеи афәы зегь имоуп хәа ишьа!

Борис ГӘЫРГӘЛИА

АХАТӘЫ БЫЗШӘА

Сара сбызшәа рфьтәкуп
Сышхәкәа зышшаз.
Урт адунеи иахаануп,
Уи акәхап ас изшлз.

Сара сбызшәоуп ирхылцуа
Сырфаш трысқәа бжыс.
Са сқытәқәа, сыбла ихымцуа,
Сбызшәоуп ирхоу цыс.

Сара сбызшәала ицәажәоит
Сыдгьыл – нас ишпа?!
Сара сбызшәала игәжәажәоит
Сымшын ацәкәырпа...

Сара сбызшәала ицәажәом
Миллионшыла ауаа,
Аха сбызшәала ицәажәоит
Зкышықәсала ауаа!

Ицәашәымшьан хатәы бызшәада
Сгәеисыбжь цкыа ишәмахар,
Сан слаазар хатәы бызшәада –
Иалшон сфәахар!

Аңсны ахычаоцаа рдоухамч хацеиоыршон

Аңсны Жалар рпоет Баграт Шынкба еицырдыруа ицәхақаа Адунеижә, цәгә уеижәгоуп... ззыкыз айбашыра акәзамызт, зынза даеакын, аха икоуп ажәакәак, цәахақаак еснагь актуалра змоу, еснагь аамта иашыашәалоу. Избан сыздыруам еилкааны, аха лассы- лассы арт ацәахақаа сгәалашәалоит. Сара урт еснагь айбашыра иадисәалоит. Цоуку рзы рдунеи хзырбгалаз, рыпстазаара шыаынкыла изыпсахыз, ихзырцәаз айбашыра, икалал даеа цоуку рзы уанза ирымас апстазаара ааста еиҗа иҗсеивгагахаз ахы икы-

лызгаз акәхазар. Аңсны Жалар рҗынцтәылатә еибашыра хтәыла атоурых наунагза ианымцау ашытра аннайеит, ирнырит апстазаара аганкәа зегьы, ауаа рыхдырра апсахит. Иахыагы айбашыра архив ханейтахаапшуа халабырзкәа хакәкәалоит, иахыагы иахыцыашыатәуп Аңсны ахычаоцаа рхымшатарә. Архив айны икоуп айбашыцаа айхәтәантәи рыҗәаажәарақәа рацәаны. Урт изыкәпоз Аиааира иахымзазеит, аха рхы зкәырцәоз хамоуп иахыа. Дара тахеит фырхайарыла, рыпсадгыыл азы хымшатарә аартышыны.

Айбашыра атоурыхтцааоцаа хархәара рыртоит акыпҗы ианылаз аматериалкәеи, айбашыра авидео архиви. Адунеи зегьы айны ари апшышәа ахархәара ду амоуп. Ишдыру еигҗш, абцар мацарала акәымкәа, аинформациатәи аидеиалогитәи еибашыраҗы аиааира агара ацәк ду амоуп. Ажәлар ргәи акамыжыра, айбашыцаа рфырхатцара аартышра, адунеитә уажәларра аиаша дырдырра, ари зегьы иҗапҗыкәроуп ажуриалист.

Айбашыра архив зыбзоурала ихамоу ауаа иреиоу изыскыр сҗахуп иахыатәи сажәабж. «Уаниашыа

хбон. Ажәлар икарцара иакәымшәо игачамкны ианхеит азныказы. Харт айхабыра рабжыгарақәа харзыпшыны. Мышкәак тхәнеипҗш адца хауит Гәдоуҗака ателехаапшура аиагаразы. Избан акәзар, Кетовани ир иманы Акәа далалоит хәа ажәабж аашит, ателехаапшрей арадиои астратегитәи җазшыа змаз хыбрақәан, айхабыра ргәаанагарала аузуоцәа рыпстазаарақәа ашәартара иҗагылар алшон. Убри аан ихәатәуп, айхабыра рыдцала абцар кны еибашыраҗы ацара азин шхарымтаз, хара ихәдырцеит даеа хырхартәк, аинформаци-

аадырпҗшзомызт. Уи моу, хара аратә корреспондентцәа дара ханрыҗәаажәалак анаоҗ хгәы шытытуан, мчы бәбәак халалон. Иашаны иазгәабтәит, хәарада айбашыцаа ирзымхоз ыкан, афатә, ашәцатәи, абцар, иара убас иҗегьы аха хара зегьы ыкоушәа ххәон. Исгәалашәоит ибзианы, аинрал Сергей Дбар ханейҗәаажәоз, иара еснагь имзазакәан икоу шыкоу ихәон, анаоҗ аиҗәаажәара анаххаркәшалак, абри шәнахыкәшәа, ари шәа-ахыкәшәа хәа маҗк игәгылаланы илзәаажәатәымыз хирбалон.

Ателехаапшура ажуриалист аматериал ихала икаитцәом, уи еснагь дицуп ателеоператор. Иахыагы урт ргәымшәара аҗы аҗыхәтәанынза ихәазам. Избан акәзар агәымшәараҗы аадырпҗшуан ахы иаҗәаланы акадркәа антҗрухаз.

«Айбашыра аҗынтәи угәы иҗанымцәо, ула ихгыло хтыск ыкоума? Икоуп хәарада, урт рацәоуп. Уашылылит зегьы, айбашыра, агҗсра, ашыаартәыра. Аха, уаҗы ихахы изаамго агышәыгра – Латәи атрагедия, ахәсеи ахәыцкәеи ачымазцәеи аазго авертолиот аҗархара хаштра аиураны иказам. Акраамта сыла ихгылон, ажәабж гәыҗшыаага захаз рҗыпшыларакәа, слымха иҗыуан иҗахаз рҗаацәа рыхәаажәабжкәа, инахаз асиакәа...аҗысыбшкәа анааргаз. Уи еицәоу хәыцшыа амазам.

Еибашыуаз реиха ажуриалистцәа икарҗеит хәа акәзам, аха доусы хәхыиҗаз хәахын ихәоит аветеран. Даур игәалашәо ахтыскәа иреиоуп, аҗабиакәа рҗаараан ирбоз асахыа-бцарк хыи пҗшыи ианеицырзәиҗшыз. Аха убри аан дара убас рхы мҗаҗыргон, зегь рааста ишәартәу абцаркәа жәба-жәба римоушәа. Ари цыашыатәын. Асеипҗ игәышыҗыгыз афырхатцара агәра унаргон Аиааира агҗсуаа ишырго азы.

Даур Инаҗышәа ихәоит иахыа икоу айбашыра архив тызхыз аоператорцәа шмаҗшым, аха даараза рҗабааа шырацоу зыпстазаара иалҗхәоу Темыр Кәычберия, Анзор Кәарҗелиа, Анатоли Шьониа, Астамыр Сәзба. Аветеран иажәакәа рыла айбашыра анеилга анаоҗгыи аидеиологиатә еибашыра шцоз. Иҗыххааз ахәынҗқарра аматц утәын, ауаа ргәы шыҗыхтәын, иҗахаз рҗаацәа ажәа пҗхәкәа рызктәын, уи зегьы аҗатцара ус имариамызт. Бжеихан шыапыла ицон, ианрыкәфеиоз ирыкәшәаз амашынала мҗабжара инаргон, абас мацара айбашыра ашыҗахыгы акыршыкәса аус руан зуалпҗшыа назыгзоз ажуриалистцәа. Аулафахәу абаҗахыз, уи ацымхәра чыхык рауан. Икалалон уи аҗызагыгы, аҗацәарақәа ирыламыз акәынцәа, ахшара змаз рҗызцәа рҗа-улафахәу анрыртозгы.

Даур ихәоит, иахыа ишхәмоу зегьы ирыцку, абцарара аҗысуаа зыкәпоз ахақәитрей ахыҗшымрей. Ишеицәгылаз аҗарбзи. Айбашыра амца иалҗыз Аҗсны аизхә-зыҗара амәа иануп. Агәра згоит ишыҗало аҗиара, даеакалагы җалашыа амазам, җынч ханхарц азы, хызышәала хцәажәарц азы айбашыцаа хемгзарада икәпзон. Агәра згоит Аҗсны иаҗагылаз аҗар уи шейлыркауа, пату шақәырцәо хәа азгәеитәит аиҗәаажәара аихшыаала кәцә абәахатәра злоу ажуриалист Даур Инаҗышәа.

Елана ЛАШӘРИА

Хаштра зқәым агәалашәара амшқәа.

Амца, атакар, иаалыркыны Аңсны ианацрала, хәжәлар еиланаргәеҗыт. Рхы-ргәы цнаблаит. Аха ршыамхы рыҗамкәалеит. Арма-гьырмала акәымкәа, еидгылан.

Нанхәамза 14, 1992-1993 шш. Аңсны жалар рдоурых ахсаала ианытраны икам. Даара рхәара уадаоуп лагырзыла икәабоу хдоурых мшкәа ргәалашәара.

Рееидкылары, абцар кра зылшози-излымшози хәсеи хацәеи цыара ххәартәахәп хәа еихеит.

Меижырада, сара арака сашыцәа хәык нырҗәи-аарцәи иахырыхәтәз рҗызцәа иаарывагылт, рыҗкәынцәеи дареи рееишәны.

Хәарада, сара амедехәшыра азанаат ала адырра, аҗышәа ахысымаз исылшон рывагылары. Аха, сашыцәа руазәк, Тариал дахыгыз агәыҗ аихысырҗәҗы саннеи ихәеит: икалоит ара батаххар, уи зыхәаз дара «хаҗацәа» рбызшәакәа еиуеипшым диалектла иахызыдыруаз ауп.

Саргы сыҗкәын иаб (ашәаныуа), хайдгылары ана-ара икоу хәҗкәынцәа иалаханы икоуп хәа ахысахауаз, изласылшоз ала сырхәҗгылон. Ари такә аамта имцеит. Ақыртәу напхгаоцаа исыҗханы гәыбҗан сыртон, ашәаныуа җаацәара снапы зларылакыз ала уи иабзоураны кысы сыртомызт. Аха уи хара изымцеит, хынтә фәык ахацәа срыҗтакын. Сымаҗ Гөгәуа Д. схәычы иаб Нигәуриани Ф. хаиҗынкылары хәба-фба саат аамта ләтәи аанкыларҗәҗы хнаргахын уи ала хәхыдырхәырц ана-ара инханы иказ хәҗсуаа аҗыраара ахыраҗтоз азы. Уахы иадыпхәзалан Агрба В., Сәзба В. ухәа имаҗымкәа. Иахыеипш исгәалашәоит, ирыҗхәхәа ажәбатәи аихагылақәа (Ахабла җыц) рыҗтака ападвал иахыҗцәтәаз.

Меижырада, ускан напхгара зуаз, хцәымҗра харамрыла аханатә зхы-зҗы ианыпшуаз җ. Надареишвили шыаҗәкәа реихгара аҗы илымха аҗынза ианнеи, агвардеицәа сзааишҗит, иара ишкә амашына сҗартәаны сырҗарц.

Аха, ускан сара схала сакәмызт аҗыраара, изласылшоз ала знапы алакыз, сымаҗ «Кәтолтәи» Гөгәуа җ. арахынтәи Гәдоуҗака аҗсуаа рфырхатцара, ралгара инапы алакын. Уи ибзиазаны идыруеит аус зциуаз Бесик Кобахиа.

Угәы унархыуеит, хәарада, цыара иҗбахә ахызгәарымтац. Ибзоурала ирылдыршаз ахә даара ихаракны иушәртә икоуп. Ауалпҗшыа анагзараҗы еилкаауп, ари аҗыза аҗагылазаашыаҗы шы-мцаны рыбжыагылары, еизеипшны аихаҗгылары угәы иҗымцәароуп...

Ажәакала, хыхы сыззааҗгылаз җ. Надареишвили идҗа... атакс сымаҗ ихахыы игеит, сара (иан), хәтәла иара снеигарц.

Ажәакала, сахынеиз, снаиртәан, «Много ходите госпожа Табагуа» - хәа җәаитәит. Атакс - «В чем заключается, господин Тамаз, мое хождение» - хәа азцара аниста, ицәыҗырхәхәаны сыхызи-сыжәлеи зныз аконверт аҗәаирхоит... Хәарада, уи аҗыра, сәтәасымшәо снагәтәсит, ари збоз ивагылаз иабцар дузза иваркәылары «Телохранилель», «Как вы обращаетесь с господином Тамазом», - хәа ибжыы иргеит. Ашә иавагылаз сымаҗ Гөгәуа цкәын, - Ишпыкәу сан, хә-ди-

пломк змоу ушҗалацәажәо хәа днаиҗахит. Уи акәызма ихәада-раз, аха... идәылибаган, цыҗк еибырхәеит.

Ари ахтыс иаразнак сашыцәа рлымха аҗынза инеит Жыҗаарамза алагамтаз.

Бшыбзиоу балҗ хәа адыррақәа сырто иалагеит. Уи акәхәит Гәдоуҗака сҗеит салҗны, сгәы иалоуп абцар шыҗыхны амәа ахылысымхыз. Сымаҗ, Гөгәуа Д. ихыдҗа анагзара дацәхәамтыкәа дшаҗыц даҗын айбашыра еилганза. Амала ахыргара, икам-ианым ала шыоуы ишырдыруа еиҗш, ихдырра иҗанахәом.

Хәҗсадгыыл знысыз аамта хыанҗакәа, исылшарызеи, икаста-рызеи, сабахәартәахари хәа хәбацәа, хашыцәа, хәхәшыцәа, иахыа уажәараанза еиқәханы иахзааргаз хәҗсуара аҗеипш хмырхәашып.

Хы мацара хазымхәыцп, хрызхәыцп аҗынчра хзаазгаз, ихыбжа-җыбжаны аколиаска иантәалоу хашыцәа, хәҗкәынцәа, Аңсны Ахәынҗқарра аиҗашыаҗыргылаоцаа! Шыала икәабоу хдоурых ахсаала!

Сара сгәаанагарала, зегьы раҗхыза, хәуаажәлар иахыа ирцәызны икоу агәрагара ырхынхәтәуп.

Хрызхәыцп, Аңсны ахақәитра зхы ақәызҗаз, җыынцтәылатә еибашыра хәтәааҗарала, миләтеилымх абцар кны иалагылаз Нхыҗ-Кавказтәи ажәларкәа.

Игәыргәахәу ныхәамшуп Цәыб-брамза 30! Иахыатәи хәаира иабзоурууп хәҗсадгыыл аҗстазаара зырҗәажәо, аҗар ргәеиҗыбж, амилатә еихазхауа, хыбышәа, хдоурых зырҗәи. Шарҗыетцәа кәалы-кәаҗы адоухәтә дунеи шарбеиоу еипш ауп, аҗара, агәыҗра, аҗеипш лашә, агәахәара, хәашыра злам нашы ацәаныррақәа шыргәылыхәхәо.

Ргәы хмырпшаап уаҗеимшхара иалагылаз айбашыра иаҗынхаз, ан-аҗсадгыыл ашыҗы иамоу азшыдарақәеи аҗшза-реи еиқәзырхаз. Еитасхәоит, хашыцәа, хәхәшыцәа ргәыҗрақәа хмырпхашып!

Еитасхәоит, хаштыша рымам, шыала икәабоу атдла ашыапкәа рдәшәкәа аҗыҗахәхәо анышә зкәыпцоу хәҗкәынцәа, хцәеицәа, хтынчра зхы ақәызҗаз хашыцәа Нхыҗаа.

Хаштра ақәымзароуп 1992-1993 шш. рзы ақыртәу нацистцәа иаҗыыргыз айбашыра хлымзаах амш еиқәаҗәакәа!

Хәҗсадгыыл ашыаартәыра уахҗа иалызгаз хашыцәа, хәҗкәынцәа, адамра хыла иахмырсып! Ргәыҗрақәа хмырхәашып аҗынчра зхы ақәызҗаз хәрҗарцәа ранацәа, пшшәык арҗарцәа Аңсны ахақәитра зхы ақәызҗаз ран җа-мара Езыгәба леипш икоу.

Ажәакала, архнышынак еиоҗыцәо хәжәларкәа, анык лкыкахш иахылҗыз шхәкәу дырны аеиошара хәкәыҗны хайдгылап.

Аҗсадгыыл уацәтәи аҗеипш ахычаоцаа – Аҗсадгылыи ажәлари рҗеипш аиҗыҗаразы, «Ахымдыр-гәжырақәа» хәаркәатцны асабрадақәа хәахып хәа агәыҗра сымоуп!

Зегьы ирыцку – Аидгылары! Аидгылары! Аидгылары!

С. А. ТАБАҒӘУА

Д. И. Гәлиа ихыз зху Аҗсуаҗааратә институт аспирантура ақәша айхабы, ААУ аҗсуа литература акафедра адоцент

уаҗашыоуп» рхәоит агҗсуаа, уанза айбашыра амца иалганы аматериалкәа раагараҗы агышәа змамыз хжуриалистцәа, ианаҗаха артатә корреспондентцәаны иаакәгылеит.

Аҗсны зәапҗсәзтәыз ажуриалист, Ахыз-аҗыша аорден ахҗәтәи аоҗарей, Агәымшәараз амедали занашыоу, артатә корреспондент, хәамтазы Аҗсуа телехаапшура аредактор Даур Инаҗышәа дыззымдыруа мамзаргы иҗбахә змахаҗ дыкоуп хәа сыкам. Ауаф тата, аҗыза иаша, ажәаҗышәа еснагь адгылары узто, зегьы рацәажәашәа ргәыҗаҗыша иақәшәо Даур, аколлектив рыбжыара апату ду икәуп. Еитәгылаз ажуриалистцәа рабиҗара җаҗы ирдыруеит иааҗсаракәартәи, иҗыбааа хәҗырла иазнеиуеит. Аҗсуа телехаапшура архив айны икоу аматериалкәа равторцәа рацәаоуп. Хәарада, Даур имацара иакәзамызт афронт аҗынтәи аматериал аазгоз. Уртҗы рызбахәкәа сырзаатгылараны сыкоуп, аха иахыа далыскаауеит иара.

«Даур, айбашыра калаанзагы ихынтамынтаран, аиҗагыларакәа изныкымкәан икалахын. Азыршы ирхәоит агәраганы ишыҗаз еибашырада еилгашыа шыкам. Хәтәла уара ушҗазнеиуаз айбашыра агҗхәа ишыақәгылаз аҗагылазаашыа. Избан акәзар, ускан ателерадиоиеилахыраҗы аусура уалагахын, аинформация иаша уман.

«Айбашыра калоит мамзаргы аба-сеипш аенышыбжыон, лахәарада ихәкәлоит хәа агәрагара даара иуа-дашын. Аха зегьы аоуп, зынза кәлашәаҗыҗы амам хәагы аахәхәа-азомызт. Аҗсныжәлар рычхара хыжылыны икан, аҗацәагы ирдыруан уи аҗы. Айбашыра ианалагаз аены, нанхәамза жәипш рзы, ателехаапшура аузуоцәа зегьы аусураҗы хәкан, доусы хнапынцәкәа нахәгзон. Айбашыра шалагаз иаразнак иахдырит, избанзар ускан ателехаапшура аминистрцәа рхан ахыбра ду азааигәара икан, уи ашҗаҗы имәаҗысуаз зегьы

атә еибашыра, каламла аиааира. Исхәарц сҗахуп хтыск аҗы. Ускан арадио редакторс иамаз Аҗсны зәапҗсәзтәыз ажуриалист Владимир Хашба айхабыра рҗынтә азы днаипҗхыан иаиҗәеит, Кетовани Акәа данааилак игәы ишто арадио ахауа ацәкәырҗа ахархәарала Аҗсуа жалар рахы рыбцар шҗартарц азы ааҗыра аҗатцара. Владимир Хашба адца иитет Кетовани иҗәреи, анаоҗ уи акәгылары ашҗтреи рзы. Владимир Сәтбеи-иҗа иакәзар, арадиохыи даныҗеҗ, абжыи анҗаразы астудиақәа зегьы цаҗхала рышәкәа наркны, ацаҗхә иҗыба инҗаҗаны Гәдоуҗака атехника иаизгоз дрыццеит. Уи ахтыс аҗы здыруа маҗоуп, аха абри аҗыза убас илшоз ала аҗагылары кәитцеит ускан ажуриалист Владимир Ахашба.

«Даур, уа шәахынеиз атехника иабашыақәшәыргылеи, насгыи уи аус арура ауадаҗрақәа маҗымкәан иацар акәхарын.

«Раҗыша хара атехника онахаргылеит Лыхны ақыҗа ахадара ахыбра. Уантәи хтыҗыртәеипҗш еиқәдыршәеит хтехникцәа. Урт рҗыбааа аҗы хәашыа амазам. Ихалшоз кәхҗон иахынзәуаз ала ирласны хәхәаҗышәеи хызырышәеи аинформация рызнагаразы. Уи инаҗыданы аинформациатә блокада иаиааитәын, ахәаанырцәгы Аҗсны зҗадыргылаз агәара аҗы еиҗәатәын. Даур Кәарсаиа, Даур Киут, Леонид Агрба, Анзор Кәарҗелиа, ателехаапшура аредактор хада Руслан Хашыҗ, Урыстыла ашыҗцәа ажуриалистцәа рыман, урт рычхыраарала аинформация иаша Аҗсны антыҗ иаладырцәон.

«Даур, айбашыра алагамтазы абцар маҗын, аҗыпҗханы рызхомызт айбашыцаа, хыҗыҗазара-лагы хәитцан аҗацәа рааста. Икалалозма ус еипш, аҗабиакәа рҗы ианышәтоз айбашыцаа агәкаҳара анаадырпҗшуа, мамзаргы иказ акәымкәа еиҗа иашоуп хәа ишыҗыҗыазоз анышышыҗыа?

«Айбашыцаа ахаан агәкаҳара

Адоурыхтэ гэалашэара амырзразы

Лыхнытэи арпыс Степан Анатоли-ица Гэглиеи зыкыфыла уи ифызцэеи рыцсыцкыака зыхтнырцыз, ускан имицыз уи ицеи, игэаратэ иахьа итзыртэаауа иматцэеи назлоу Аңсны аңейиш назза ажэафан лаша айака рыбазара манишэалазарц азоуп.

33 шықаса ирцагылаз Степан Гэглиеи айбашыра ианалага латэарадатэи ақшаағы айара ахыицоз Красноиарсктэи агроааглыхратэ институт акны қ-курс хифахьан. Зыхыз ахара инаахыоу иқыта гэакы аколнхарағы, аңхьагылақаа иреиуаз ақышбатэи абригада дахагылан. Атаацэара аңейишэи шыкысыкыгы мйицызт.

Дейлкан, дэаыблэфын Степан хаташыла, еилык имазамкэа зегь рзы дыцхырааағын, дымфақайаағын, идырреи иеилкаарейи цыулан.

Ажэабжь баағыи шааиахэцэа днарывагылеит хапсадгыыл айеицаа гэымшэақаа. Аха... аажэа мшы

Дзахымзазаргы сгэыгырта
Амра цхон ихааза,
Ашшыраағы хтан хара.
Шыац иатэала хгэард хэон,
Шэтырацэала еилацсан.

Агэарбжыарантэ азэ даауан,
Иааишыа сгэамцхауа сыпшуан.
Унан, сыцкэын иоуп иара,
Дыауа аштэ дталон шыта.

Сабцьяр абакоу, сан, бласы,
Айбашыра алагейт шыжыы.
Сашыцэа срыцны сцоит сара,
Азэыкны хгылароуп иахьа.
Иахьчароуп Аңсына,
Хьатшыа хамазам зынза.

Хаха-хымш дсымбейт схэычы,
Сеилагон, сакуамызт ашыны.
Шарцазык дхынхэит дыхтшыны.
«- Сееитаскыроуп сааццакны,
Сшызцэа сзыцшуп, сеилкаа,
Сан, сааныбмырхан.

Агэра згоит ишахго Акэа,
Ишаааиуа Аңсына.
Бтацацэа бнапы ианысцоит,
Хэаңка идэыкэца, еиқэырха!

Хэаңка арахь иаасышытзом,
Рымфа скуейт, шыымшэан шэара.
Аңа дсоуейт, сан, ибдыруз,
Бтацацэа бырхылацшла.

Ицшэмацхэыс ахэахэа дтэыуан,
Ак лхэар каломызт шыта.
Сыцкэын иажэа хзахымпейт,
Хэаңка идэыкэысцейт стаацаа.

Лассы даауамызт ашыныка,
Игыи ихон, ажэыларамх дейхон.
Гагра дшыкоу, Акэа днейуан,
Шрома дейбашыуан хаха,
Зегь ибон, зегь драпхьагылан,
Ишызцэа нижыуамызт зынза.

Абар, аамшы ихабар камлейт,
Агэарбжыарағыи снатэейт.

Сшымгэыгзоз, уахык даауейт,
Дынхалапшыны дцар итахеит.

Сихэейт: «уааңфас ашыны,
Уцсы шыаны уцап уатэы»,
Фэаитит: «бзиоуп, сан, бгыи
кастцап,
Зык насыкэтан хэычык снаип.
Ашыжы сгылан, сшызцэа
срызцап,
Стэыла хэычы еиқэзырхо».

Имца шоура халт, дбылуан,
Ауыха шаанза дыкыуан.
Ашыжы дгылейт дыццакуа,
Ихьаакэа ихарштны,
Имч еизакуа.
«Сшызцэа Ешыра еибашыуейт...»
Иажэа мроукэа дхынхэуейт.

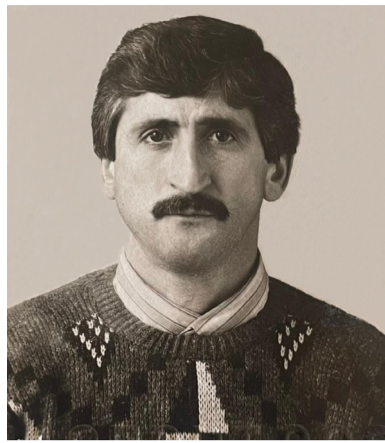
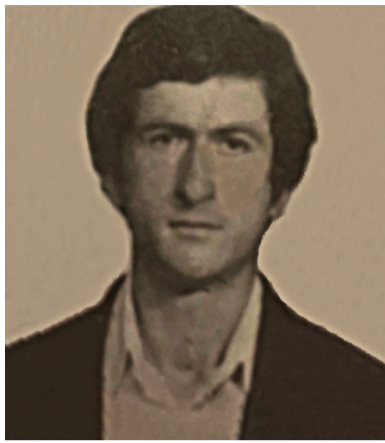
Ицсы ахтнитцейт Аңсынтэыла,
Дыкэпон Ешыра, Гэымста.
Аиааира агейт Аңсны зегь рыла,
Дзахымзазаргы сгэыгырта.

роуп иахьыазаз уи апсадгыыл азыкэаара. Степан дыруазэын айбашыра рацхьатэи аамтазы Гэымстатэи ахыргэаарта айфакаара иафыз, Аңсны Афырхэа Мушыни Хэарцкыи дэаңхьагылаз агэыц иалаз. Дтыхеит сентиабр 4 рзы, Ешыра.

Ишыдаагало ажэейнраала лфымтоуп Степан Гэглиеи итаца – Хыкэба Кама. Уи ускан, аамта удаафзақаа раан, ари афнаца дыфнанамгалацызт, апсадгыыл ахьчараз рацхьатэи амшкэа инадыркны хацэнамырха игылаз Степангыи длыздыруамызт хатала.

Степан Анатоли-ица ихэышэара агэыгэра иашэахэахаз, ихэз зыхьзырцыз, иара дантэахоз зира хымз агыз ица – Степан иан Камейи рыцстазаарақаа анеиларца аахыс илахауа, анду, Степан иан – Аңкэаб-Гэглиеи Бабулиа Кыаамын-ицха лхьаа гэтыхажэа илнарфит арт ацаахэақаа.

Оыцэа айшыцэа рлахьынца

«Икалоит абри ашны уаха сшыапы ашасмыргыларгы» - ихэан даапышэарччан изнапык ала иавтоматкны егы инапала фатцакэак налбааданы ауацьяк аңхьа алфатэ зхылызза акэардэ иахшыыз ибамбакыаф аашьтыкны дындылцит айбашыы. Ускан апост акынтэ цкэына хбыцк дыштытэны даарышытит ақыта иалалаз акыртэа раанкылараф ицхыраара иахэон. Айбашыы ихы инаркны ишыапакынза бцьярла деикэных дыкан. Тынч днатэаны акрыфахатэка имамызт, дыццакы-ццакуа иашта дынтыцит.

Айбашыы иааста апшыхэыи ипстазаара шэартазар калап. Апшыхэыи хэа иушыо идыррақэа цэулазароуп, ихатэаазароуп, избанзар изынио атагылазашыа алтшыа иакэымшэар дара рхата рымацара ракэымкэа ирыкэгыиуа ршызцэагь тэдырхар алшоит. Ашэартара бэбэа шауцгыи аба иган ахь пшыхэра идыкэлаз зегьы дырзыхиазароуп. Уи иаабац айбашыы иааста агэымшэарейи, ашыбарарейи, алшарейи иманы ажэада аилибакаашыа дакэшэозароуп. Убыс дыкан Кэтол ақытафэти апшыхэыи Касланзиа Беслан Иваныца. Ихьзцэка акэымкэа Хэыр хэа ихэычыхьз ала ипхьон. Иара дцаны еилкаауан хэацаа ахьтэаз атыпкэа, рхыпхьазара, бцьярс ирымаз, шакашы йказ. Зегь рааста ускан иахьшэартаз атыпкэа: Лабра, Цагера, Лашькындар, Азыбьжыа ухэа пшыхэра дцон, абжэаапны Кэтоли Тамшы рхэааф ишызцаа дрылагылан дейбашыуан. Иагараан ицаа, ифа иагны мчы кэармак иламкэа дкалахьан, аха игыи еицакуамызт.

Ноиабр 23 1992ш. пшыхэра Цагерака икытафэти рпыски иарейи еицны ицейт. Урт ххырбэбэартакэа ирхысны ицаны рыдта нагзаны ихынхэны ишаауаз ргэыреанзамкэа хэацаа ргэып, инарылашэейт. Хэыр ибейт рабацаа шырацааз, рылшарақэа шмачыз дназхэыцын, «Пытк шытахьака унаскыны ухысла, сара сухьзойт»- хэа иаихэейт ишыза. Айбашыра адэазаф икам, ахтыскаа зыблала изымбаз анапшыы дзызхэыцуа рацаазаргы, икэцэкааз аилкаара мариям. Зыштыахьа инаскыаз айбашыы дырхэит, дхэазаны айбашыра амцашыра далтны ифынаихоны Хэыр ихэаабжь иахаит. Айфахьысра бэбэатэка ианалага айлыргара удаафын ихысуази изеихсуази рыхкэа ахынтэауаз. Ипшыи иманы аштаб ағы дахьааиз ираихэейт Хэыр дыршит, ма дыхэны дыткэаны дыргейт хэа. Ахэырбэбэартаф иаилафшэит. Убри аамтазы Хэыр ипхьы напхьахэо иабцьяр шытамцакэа агэрейи абзарейи дрыбжыагыланы дейбашыуан. Итэахатэкаызтгыи ихейкэырхара илшар каларын, аха дыршыуаз шидыруазгыи дхьатцуамызт. Издыруада ускан иара дыззыпшыз, дзызхэыцуаз?! Ипстызаара есааира арэыц еипшы ипахон. Уи пстызаанза айкэаалара зылшо ацхырааафэа рхабар йкамызт. Убри атып ағы уаа дейкэхар алшоит хэа акэагыбратгыи гэагыуацэан. Убла иамбаз ахтыскаа еснагы шэ-мазак рыццоуп. Акыр шыкэса рыштыахь азызхэыцша, иушэо иузо шыкалогыи ухыс илалахэыз рыштыра уанысыргыи аилкаара цэгоуп.

Икалоит айбашыы-апшыхэыи иацал шааигэахоз инырхэызтгыи, избанзар цхыраарак дзыпшымызт. Шыбжыыштыахьшэа иналагаз иаахэлаанза айфахьысра иафын. Хэыр еилька-еильгыицара дытэагон, ашыабыстеипшы днейтапа-ааитэго дхысуан. Дышны дыкан. Ицеи-жыи иадлан инеиуаз ишыапхьагы да-

былуамызт. Икэшэоз ахкэа иртоз ахьаа, ихагыц еихарбэбэаны, ихчаны дышхысыц дхысуан. Ихыскакэа антэара иафын, ибон иаамта шыкэафэахаз. Тагалантэи акэагы илшрейт ихала акыртэа ргэып афагылар, урт рахьтэ аашык ркынза ихымта иагейт, ихэыз рацэан. Убри азы ауп убыскан итныпгысхлара иалахэкааз руазэк Цагератэи акыртэа ргэып айхабы «1000-шык рахьтэ азэ иакэхоит уи еипшы агэагыра зылшо, 10 миллионк хэагыи дрыстомызт ипшы таны дсоузытгыи» хэа зыхэаз.

Ноиабр 24. 1992 шыкэса. Атц ашарахь еихон. Аки-аки еиштыргылан атаынкэа дрыхон айбашыы кэрахьымза. Ацыблаахақэа ааикэышаны икагысан, дахьтэаз адгып ағы ишыа кашын. Имахэар элафахэаз ацаха ашыа ацрытуан, ишыапы акэзар зынза имыхэо ихэын. Ицьягыи нтэахьан. Иапхьа гранатак шытан. Ипшыи штэз иабацаа ихы рытара игыи итамызт. Антэара иафыз атаын дахон, цэка икагысоз ацыблаахақэа ипстызаара иазынхаз ашэымтэкаа иршэацхэаафын. Атц ашарахь еихон, аха ашарацэкаа изахымпейт айбашыы гэымшэа ипшыи. Иштыахь ала акэахэаа еиэхсит ифагылар зымгэагыыз ашэыргэындакэа.

24 мшы анышэ аза дыкэжыны. Акыртэа ахьтэаз излазааигэаз ала ирлас иаагара залыршамхейт. Ажэафан хыбра изнауан, Аңсны гэыблыла дагытэанахэахэан лахэагыи машэыршэа инаихымкысит. Уахынла илагырзышоз азаза цэыкэбаркэа еынла ихы-ифы иныкэбон. Иашыа дашьтан. Иапшыуара, иламыс, иеицыыка бэбэан. Ипстыдгыыл айхьзарақэеи имилац рхьааи иара игэылсны жэаахырла ишытхьан. Аамта цон, иашыцэеи ишызцэеи ипшыбэа аагара иашытац иашьтан, аха атагылазашыақэа идырманшэаломызт... Акытантэ ицеибашыкэоз: Ахсалба Б., Цылабэона Т. иашьейац Сардион ухэа хьаас ирыман Хэыр анышэ дахьырзамамдацыз. Ашэагыицагытэкаа гэаныла игызуан, апшыа цэоуа ихагыежыуан. Амра анцэытгыпхалоз ашэахэақэа ихьнаршон.

Атыхэтан Сардион ишызцэеи иарейи ирылшейт Хэыр ипшыбэа ишныка аагара, аха актэи амш инаркны иааилгаанза абывар кны амцашыра иалаз Сардион ихатагыи игэыхэты дзахьымзэит... Аба ихы аныкэшэагы дзымгейт, Мрацашэара айбашыра иалаганы Мрагылар ахьыркэахь, ихы атынч пстызаара иакэцтар акахеит. Айбашыра ашытахь амилицияа рефы аус зуаз, иуалгышыа шынаигзоз хабарда дыбжыазит. Иштыахь иаанхаз аус ахыуаз Акэа акалак ағы игылоу абака иану ашыра ауп.

Беслани Сардиони атаацэара иаламлацызт, рыштыамта иацызцаша уаф дрытнымхейт. Сардион 32 ш. Беслан 31ш. изыртмысит. Ран, абырг лпэаца руазэк анышэ дамадаргы егыи инышэынтра хэа лнапы назкэылшыаа тыпк лымам. Абас ихыркэан шыца айшыцаа-айбашыцаа рнысымша. Дантэах ашытахь Беслан ианаршыейт «Агэымшэараз» амедаль.

Аиааира аныхэамш агэырбэарейи алагырзи еимаркуейт. Зыцкэынцаа тахаз ргэи-рылагырзи еилтацэо айбашыра уаха икамлааит анырхэо ргэы итагызуа ацааабжь ахьтыгырта дара роуп издыруа. Зхы зыпшы тыны хапсадгыыл зыхьчаз рхамырштра хуалгышыа хадакэа иреиуоуп. Наунагэа ишэлааит Апшынара, еицэагыло абыгыра атынчра иалиаалааит! Анцаа иумырзын хбызшэеи хапсадгыили

Нонна ЦЫНЦЫАЛ-ПЫХА

Акэылзхылца дейкэнархейт

Еимгеймцарак иалагзаны ицейт арт ашыкэскаа. 30 шыкэса рацхьа хадгыыл рыхьчон, рхы ақэыртэон хцеицаа. Шака тоурых йкоузеи хайбашыцаа ирызку? Ихадоуп даараза акратэанакуейт урт ргэалашэара, ихалагылоу аветеранцаа рыфэаажэара, рнысымша азаатгылар адоурых азныжыра.

Омар Ианкэа-ица Ахашба дийт абцарамза 19 1964 ш. азы Очамчыра араион Цэакэашь ақытан. Омар Ахашба иан Хэыта (Натэла) Бигэааи иаб – Ианкэа Ахашбейи рыфнаафэи ахэоуейкэашэара йкан. Атаацэарафэи хшык ахшара ирызхауан. Хшык атыпхэацэеи рашыа затэ Омари. Данхэычыз инаркны Омар итаацаа дрыцхрауан еснагы иаб дивагылан. Атцара даналга дталейт Аңснытэи ахэынтэарратэи университет аеконмикатэ факултет. Актэи акурс акны дыштэаз атаацэара далалейт, Омар зыпсадгыыл ахьчаразы зхы

иамеигзоз айбашыцаа дрывагылан. Аха рыцхарас йкалаз айбашыраан зыхшара рхабар зымдыруз Омар иаб Ианкэа, нанхэа 15 рзы ипстазаара далтэуейт. Шака ицэгоузеи апстазаара атцакы аилкаара. Акрачхауейт ауааы игыи.

Омар Цэакэашь еифакааз абатэион «Сасрыкэа» далан, агэыц апыза дихатыпшауафын. Ажэыларакэеи апшыкэрақэеи дрылахэын. Айбашыра анеилгагыи акыршыкэса иахьа атэылахьчара аминистр ихатыпшауафын икоу аинрал-маиор Беслан Цэыцэа инпхгара зииуаз Агузера ахаблэагы игылаз ахауахьчаратэ архэта акны аррамацтура ихигон, уахь инеиуаз афэр ипшышэа рымеидон. Апсадгыыл ахьчараан Омар иааирпшыз агэымшэаразы ианашыоуп амедалкэеи аорденкэеи. Анафс Гал – мрагы-ларатэи ахэа-ахьчарафэи арра пшыхэра еицабыс дыкан.

Иахэшыцаа ракэзар, атаацэара ишалалахьызгыи Апсадгыыл ахьчафэаа ирывагыланы иахьрылшоз ацхыраара рыртэон. Айхабы Леила медиахэшыас дыкан.

Агэахэыцрақэа нтэашыа рымам. Апстазаарафэи ауааы зегьы дрышыцэлозар акэаап. Омар, егырт айбашыцаа реипш, иахьа ицэыудаауап амш хьантэаа ртоурых алацэажэара. Айбашыраантэи ахтыскаа зегь рааста игэалашэарафэи инхаз ахтыскаа иреиуоуп: «Аены Цыгарда, ашыжы, асаат 4 рзы хэизыргейт. Кэтолнтэи Лабра ххалеит. Ахалара хшафэыз ихаихшуа иалагейт. Хэ-саатк инарзынапшыуа айфахьсрақэа цон. Хапсы неитахькырц хэхьтэаз, амла ханакы, шынык ағыи хнейт. Халапш зыкэшэаз айшэафэи икэгылаз ачеи ашэи роуп. 8 мзы ихамбацыз ача агыама ххаштхьан. Амла хэахьакуаз ааигэа ача агыама ахьахамбацыз акнытэ, ицьяшыахэыз акы аипш иаабон. Уи хыыза чкэын Зурик Капба уатэы сымш иира аены ма чак хфап хэа алаф алхны иаакэихьыз ача ихэацыз амаедехэшыа лшэыра италтарц илитэейт. Хапсы ааитакны ажэыларыхь хдэыкэлейт. Уи аамтазы танкла ихаихшуа иалагейт. Сара сакхьтэаз иамариашаны игылаз ашыака иаахеит ахыршэ. Пхьака мац-мац хэахьнаскыоз айбашыра зегьы исхасымтацыз, икажыны избаз акэылзхылца ныштыкны исхасцейт. Ус, ашыака иакэшэаз афэыха схылца иаахан сахьчейт. Егыи афэыха иааиуаз Зурик Капба иаахеит, уи ахэра ипстызаара фэахнатэейт. Издыруадаз акыртэуа кэылзхылца сыпсы еикэнархейт хэа...

Аены 17-шык хэибашыцаа хэацэахеит. 60-шык инарзынапшыуа ахэра роуейт. Омар иахьа цшышык ахшара драбул, хэшык амацацаа драбдууп. Апсадгыыл афырхацаа рфырцшала иаазатэуп, еицагыло абицарақэа. Рфапхьа схырхэойт зыпсадгыыл ахьчараан зхы иаемеигзоз айбашыцаа зегьы!

Милана ГЭЫНБА

Арцафара уалгышыак илзафызоуп

лырцафрате усура иалагзаны еитдала аз аз рахыта азэрышы хтэылафеи еицырдыруеит. Урт рыбжьара икоуп иналукааша атцарауаа, аинтелигенция рхатарнакцаа, Агъсны афырхацаа. Есышыкэса Маро Кэытцниа лоуштымтацаа лирамш лыдырныхэалоит. Сынтэа рырцафшы лымшира лыдырныхэалеит

«Урцафхарц азы идурцо аматээр бзиа иубар ауп», – лхэоит иахьатэи сажэабжь фындажэи жэаба шыкэса аус зухьоу 1942 ш. Очамчыра араион Атар ақытан ииз Маро Андреи-ипгъа Кэытцниа. Атыпъантэи абжьаратэи ашкол даналга анафс дталеит Акэатэи арцафратэи институт афизика-математикатэ факультет. Лтцара аныхлыркэша аштыхь дрыштыт Атаракэа, лышкол гээкыафеи иааипымыркызаакэан аус луйт жэибжь шыкэса.

«Саргы даара истэахын атцара ахыстцоз сышкол ахь сгэежыыр рцафшыс, саармыштыргыи смузеит. Арака аусура салагоит 1965 ш. – лхэоит арцафшы-аазфшы.

Маро Андреи-ипгъа лажэакэа рыла, арцафара лара лзы ус баша заанатны икэзамыт, ахэыцкэа аус рыдулара даналага рагыжэатэи амшкэа инадыркны лхы аус адылулон, уатэтэи аурук леадцаланы леазыкэлтцон. «Истахын стцафцаа аматээр бзиа ирбарц, иазфлымхарц. Уи азыжэан ихымгъадатэны исыгыжэзон урт ирзымариахартэ, ирзеилкартэ рзеитцажэара» хэа азгаалтоит лара.

Арцафшы сынтэа илхыцит пшыныфажэи акы шыкэса. Фындажэи жэаба шыкэсатэи

фындажэи жэаба шыкэса рагыжэа ашкол иалгаз лоуштымтацаа.

Гышындажэатэи ашыкэскаа рзы Маро Кэытцниа атацэара далалойт, лыгышэма Кэтолтэын. Уи нахыс диасуеит Кэтолтэи абжьаратэи ашкол ахь усура. Зкыи жэаши гышындажэи фба шыкэса инадыркны фнызкыи жэипышы шыкэса рзынза ашкол афеи афизикей аматиматикей длыртцон, дыкан акласстэ напхгафшыс, лырцафратэ усура ашыкэскаа рыфнытца еитдалазеит шэфыла афар. Лтцафцаа гыблыла илыхцажэоит. Ирхэоит рырцафшы лгэыбылара иахьагы ишырыу. Маро Кэытцниа изныкымкэа лызбажэа рхэахьан Агъсны зэапсэзтэыи арцафшы хэа ахатыртэ хьзы ланашьарази, «Ахьз-агыша» аорден ахпъатэи афазара лытарей рзы, аха лара урт мап рцэылкит.

Рырцафшы гышындажэи акы шыкэса лхытцра лыдырныхэаларц азы еиефкааз айгыларыхь имфажытыз Маро Андреи-ипгъа фындажэи жэаба шыкэса рагыжэа иоулыштыз рагыжэатэи лтцафцаа рбара лара лзы гырыгыра дуун. Имачымыкэан ашыкэскаа шцахьоугы, арцафшы лтцафцаеи ларей аимадара рыбжьоуп. Маро Андреи-ипгъа лакэзар,

лоуштымтацаа зеггы лгэалашэоит, еснагы рызбахэ дазфлымхауп. Илзеицекааз аныхэатэ еипгыларэ иалагаанза лара лтцафцаа лыцны ашэткэа шытарцеит айбашьраан итахаз Атарэа рбака амцан. Арцафшы илхэоит еснагы лыбла ишыгылоу, лхэыцракэа шрызку Агъсны Жэлар Рцынцэтылатэ еибашьрафеи итахаз лтцафцаа. «Иахьа иааиз рагыжэатэи скласс фелижэыхэфык ркынтэ гышыфык рдуней рыгысахьейт», – лхэейт Маро Кэытцниа лылабжыш лыблакэа ирхыхэжэыло.

«Леишэагыи цыбаран, аха алеишэа анафсгыи хара халцагыпхашьон, пату лыкэахцон, бзиа дахьон рхэоит айгыларэ иалахэыи рагыжэатэи лтцафцаа. Дара иргэалашэоит, Маро Андреи-ипгъа шака такпхыкэрала дазнеиуаз лтцафцаа ирылтэз адырра. Руазэк изеилымкаазшэа анылбалак уи ауруккэа рыштыхь даанкылары, фыц изеиталхэон, еиликаанзагыи доулыштызоумыз.

Агыжэыс-ахкэажэа хэа ззырхэо арцафшы-аазфшы агъстазаарафеи имачымыкэа агэакракэа лхылгахьейт. Маро Андреи-ипгъахэа лыгышэма идуней анигысах аштыхь хабарда дыбжьазуеит лгъазатэ. Лара илхэоит лааигэа ишыкоулгэырыша лхазырштуа лашыцэеи лашыцэеи рыхьшара, иара убасгыи лыгыстазаара зеггы ззылкыи лтцафцаа. Маро Кэытцниа лзанаат лымылдеит лажэагыжэа, иахьазы лара Гъакэашьтэи абжьаратэи ашкол афеи аматиматика длыртцоит.

Атар ақытан, Маро Кэытцниагыжэа дахьииз иахылызхаз, лаб игэарафэи имфажысит агэырыбаратэ еипгыларэ ахыркэшара. Асасцаа илзеигыбаршыон агъсуа икэранцыра ду.

Елана ЛАШЭРИАГЪХА

Зышыкэскаа зыбжьы ргэылыфэуа

Арцафшы-аазфшы, ари ажэа ахата иахэоит иарбан такпхыкэрэуа ауафшы иднатэ. Ишдыру еипгыш, абафхатэра ахала ахы цэырнагоит. Ауафшы даныхэычу инаркны лассы-лассы дазхэыцлар иагыжэака иалихуа азанаат, хэарада, уи аусаф иепгышээр, изанаатгыи икэманшэалахоит.

Арцафшы – ари ажэа атцарадыррахь уназго мфажэастэуп. Убри амфажэастэ ылызхыи дреиуоуп акырышыкэса инарзынагышуа афар реитцаазарафэ злагала шьарда ирацафэуа, иахьа тэанчара икоу Заур Кэыти-ипгъа Агэхаа.

Заур Кэыти-ипгъа диит март 6 1946 шыкэса рзы Бэада ақытан. Ашколтэ кэра датцанакуа даныкала, дталеит Бэадатэи ихартэаам абжьаратэи школ. Анафс итцара иацитцон Цыгырдатэи абжьаратэи школ акны. 1965 шыкэса рзы абжьаратэи цара даналга аштыхь дцоит агъсадгыыл афагыжэа иуалгышыа анагырарыхь. Арраматцзура дахысуан Германия артилерия иатэыи архэафэи. Аполк акны еиефкааз акомандакатцаратэи школ дталеит, уи даналга авзвод акамандирс дкарцоит, нас асержант еижабы ичын акынза днеиуеит. Фышыкэсеи бжаки далгахьан еипгыш, 1968 шыкэсазы Чехословакия икалеит аидысларакэа. Иара дызлаз архэа уахь идэыкэыртцеит. Ирыдыз ауалгышыа нагзаны ноиабр мзэы игэежэуеит Германиака. Декабр мза 1968 шыкэса рзы Заур Кэыти-ипгъа хызыла-гышала ирратэ уалгышыа ихганы Агъсныка дхынхэуеит.

Заур Агэхаа 1969 шыкэса рзы аусура далагеит Бэадатэи ақытсовет амазаныкэагыш. Уака аус иуан 1971 шыкэсанза. Убри ашыкэс азы абжьаратэи школкэа рфеи аижабыратэи класскэа ртцафцаа рзы апрограма иалагалан арраматцзура иазку аматээр. Убри инамаданы акурскэа рхысраз Картка ирыштыуаз афар дрылан Заургыи. 1972 шыкэса рзы еихьзара шыахэла итцара хыркэшаны аусура далагеит Бэадатэи абжьаратэи школ афеи. Иара убри ашыкэсан дталеит Акэатэи арцафратэи институт, агъсуа бышэеи алитературей рфакультет, латэарадатэи акэша. Иреихэуа атцараиуртафэи итцара хыркэшаны дхынхэуеит ашкол ахь. Аижабыратэи класскэа ркны агъсуа бышэеи алитературей аматээр изаццан, 1984 шыкэсазы атцара акэша аижабыс диаргоит, уака аус иуан Агъсны афынцэтылатэ еибашьра иалагаанза. Аибашьра анцоз Заур Кэыти-ипгъа далан ашыхархьтэи аршыакауаа рхысратэ баталион.

1998 шыкэса инаркны 2016 шыкэсанза Заур Агэхаа аус иуан Къ. Агэмаа ихьз зху Бэадатэи абжьаратэи школ адиректорс. Инеипынкылары 45 шыкэса инареиханы дызнысыз арцафратэи усгышыа атэи игэаларшэо иазгэеитэит, иара иагыстазаарафэ арт ашыкэскаа ирытцаркуа акырышырацафэуа, урт изыныжыи-гыи шмачыи. «Афар раазара, урт рымфакэцара еижау насгыпгыкам», – ихэоит иара. Заур Кэыти-ипгъа инапы итцыжыи ауштымтацаа хыгыжэазарала акырырацафэуа. Урт реилазаарафэ иахьхэозар икоуп иахьа иара игэи зладуу, дызхыгэжэо атцарауаа, еиуеипгышым азанааткэа рыла аматцуракэа ирхагылоу- ахакымыцэа, анцынырцэа, азиндырфэцаа, ачынугаа, арцафцаа дукэа ухэа Иара изы уи насыпгып.

Ашкол анапхгафшык иахэсабала Заур Агэхаа ескынагы хшыфэыштыра айтон инапы атцака аус зуаз агышыа змази фыц иалагазы арцафцаа рыбжьара агышэеимадара рыбжьатцара, еиуеипгышым аматээркэа рыла акружоккэа реиефкаара, иара убас дазфлымхан атцафцаа афэа аус рылаазара ухэа жэпакы аускэа. Ихэатэуп уи инапы злакыи аусгышыа ашкол аштэи ахыбреи мацарей ишыртэимыгэоз. Иара илапгыш хаархын итцафцаа ахыкэазаалак, урт рагыжэатэи ргэеипгыш, рлахынцэа дазфлымхан.

Заур Кэыти-ипгъа иуафрей иагысуарей харакын, дрызфлымхан ескынагы агъсуа атцаскэеи акабынжэеи. Урт афар иахьрылаиазазашаз дашьтан. Ус ауп иахьагыи. Иара Бэада ақыта анхацаа нагакэа дыруазэкуп. Исасгэашэ тбаауп, иажэеи иуси еимадоуп, еицырдыруа уафэуа. Жэа дазкэзоуп, ихэатэу шхэатэу идыруеит, иажэа гышзоуп, ипгыхоуп, ипгышоуп.

Заур Кэыти-ипгъа атацэара аганахьалагы насыпгы змоу уафны ихы ипгыжэзоит. Агыстазаарафэ иара илахьынцэахаз ипгышэмапгыжэыс Рима Адлеи-ипгыжаи иарей иагырцеит итэи-ипгыжа икоу атацэара еикэшэа. Уака иит, ирызхаит х-фык ахшара шыахэкаа. Урт зегь атацэаракэа агыртцахьейт ирызхауеит быжэфык аматцафэа. Иахьагыи дтэазам Заур Агэхаа. Уи агыражажэа инхамфэа тбаа дахагылоуп. Арцафшы-аазфшы итацэарафэи ианакэызаалак ахра ауеит ахэоуеикэшэарей аилибакаарей.

Атцафшы царадыррала дыгэбэаны, иуаажэлари ипгысдыгылы рзы дапсаны ишыакэгыларэ иацназго хамтэ калазом арцафшы изы, – иазгэеитцеит Заур Кэыти-ипгъа.

Абигъаражэа еитцазаазаз, хыгыжэазара раецэала афар знапы итцыжыи, хымгыжада насыпгы змоу уафэуа. Уи ибжыи ашыкэскаа иргэылыфэуеит.

Алхас ГЪСАРДИА

Азыргара

Еицакра зкэым атцабырг

Аиугэа Д.И. Гэлиа ихьз зху Аңснытэи Аңсуатцэааратэ институт акны имфажан Аңсны Афынцэтылатэ еибашьра аветеран, Леон иорден занашьоу Шьазина Цыпуа лышэки «Амшынцакаа. Шэипхызы згымхаша айбашьра...» (14.08.1992 – 30.09.1993) азыргара. Уахь инеит, ашэжэы тзыжыи институт айарауаа реици, ашэжэыфэцаа, акультурей аказарей русуфэцаа, айбашьра аветеранцаа, чыдала – амедежэшыцаа, лтцаацэара, афар, адоухатэ культура хатыр зэакэу мафчымыкэа. Аикэжэара иалахэын Аңсны Жэлар Рейзэара Аижабы Л. Ашэба, уи ихатыпугаа Ф. Аэзба, Аңсны Ауаажэлэаратэи палата аижабы Гэ. Кыбыца хэа егыртыгыи.

Аиашаз, амшынцэкаа реизга Шь. Цыпуа лхата дызлагылаз, лабэаба илбоз-илахауаз атцабырг ауп, ахьаи агэырышэи ацуп, игэытышаагоу ахтыскаа дырзаатгылоит. Афырхатцара иацын апстбаражэагыи, айбашьрафэи даеакала изыкалом. Айбашьра адоурых атцарафэи, дараза ицхыраагзоу анцатцакэа оумакэла хэартара рылоуп, насгыи иапхьо идеилнаркаауеит Аңсадгыыл ахычафэцаа ирхыргаз. Аизга ажэыларакэа раан айбашьцэеи амедежэшыцаа ирылдыршоз, ахьантаракэа ишыриаауаз, ауадафракэа ирыцэхьамтцуаз, згэи еитампоз агэымшэакэа ирхызыншылоуп.

Шьазина Цыпуапгъа

Амшынцэкаа

Шэипхызы згымхаша айбашьра...

14.08.1992 - 30.09.1993

Агъсуа пхэызба айбашьраан ишээртоуп хэа аган иавамгылаз дреиуоуп, итрадициатэу агъсуа фнатэфеи ииз, иаазаз даеакалагыи лхы лзымфажгарымызт. Дызлаз агэыц акны, лфызцаа амедежэшыцаа реицш, ахэра зуаз айбашьцаа рагыжэатэи ацхыраара ахырыртэз акырыза атцанакуан. Шакафы рыпсы еикэдырхэзем, аха шакафгыи рыхэра рызхымыгакэа рнапэфеи рыпстазааракэа

фахтэазей. Ехэшытцэс дыззыказ, ешытцэс илзыказ шакафы Аиаира Амш изахымызэзэеи. Урт ргэаларшэара хьаауп лара лзы. Аха иахьа хэжэлэар ирымоу ахакаитрей ахыпшымрей данрызхэыцуа, мацк лзыи еикэдырхэалоит. Урт рыпскаа зыхтынцэу Аиаира абзоурала

иахьа хэжэлэар рыдгыыл гээкыафеи апшэмара ранашьоуп, ари зеггы иреихэуп. Убри акнытэ, афырхатцара азырпшыи еснагы ргэаларшэара ахэтоуп, урт зыкэпоз башамхейт. Аңсны ихьпшыи, азхатцара амфэиану хэынцэарроуп.

Аңсадгыыл ахьчараан рагыжэатэи амшкэа инадыркны дызлагылаз, имфажысуаз ахтыскаа аамтак аналоуз акабад ианылцон. Акырышыкэсагыи ицэырылгомызт. Аха лажэшыа, Аңсны Афырхатца Тэли Цыпуа агъха днаргылары, лыкэша-мыкэша икэз азэымкэа-фыцымкэа рабжьагаражэа рыбзоурала ицэырылгейт. Уи нахыс, азыхь шынтцэарауа еипш, амфэ илнахит, агъхаф икынзагыи иааит. Хэарада, иахатгылаз, иазаапсэз зеггы ирыбзоурууп амшынцэкаа реизга адуней ахьабаз.

Ашэжэы азыргараан ргэаанагаражэа рхэейт, акыры рзеигышыаражэа лзырцит: А. Ашэба, А. Аэзба, Д. Бжэаниа, Г. Аламиа, А. Лагэлаа, Б. Кобахия, Р. Смыр, Гэ. Кыбыца, Н. Ашэба, Л. Чамагэуа, М. Беиа, Гэ. Цыкырма, М. Амцба, Ц. Гэынба, М. Цыныфэал, М. Плиа ухэа егыртыгыи.

Атыхэтэан ажэа лыман Шьазина Цыпуа. Лышэки азыргарахь имфажытыз зеггы итабууп хэа ралхэауа, иналымфатэны иазгэалтэит аизга иахэажэаз ргэаанагаражэеи, ражэалагалажэеи, рзеигышыаражэеи лара лзы акырыза шрытцаркуа, хэартара ду шрылоу.

В. АБАГБА